

خوشه صنعتی عرقیات و گلاب

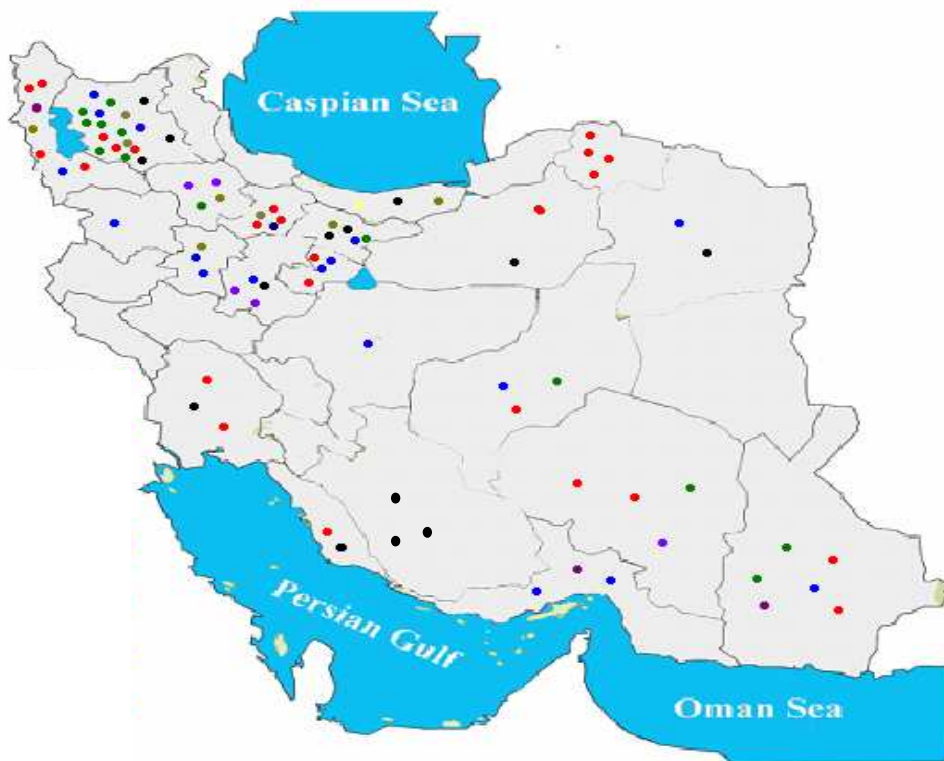
میمند

مقدمه

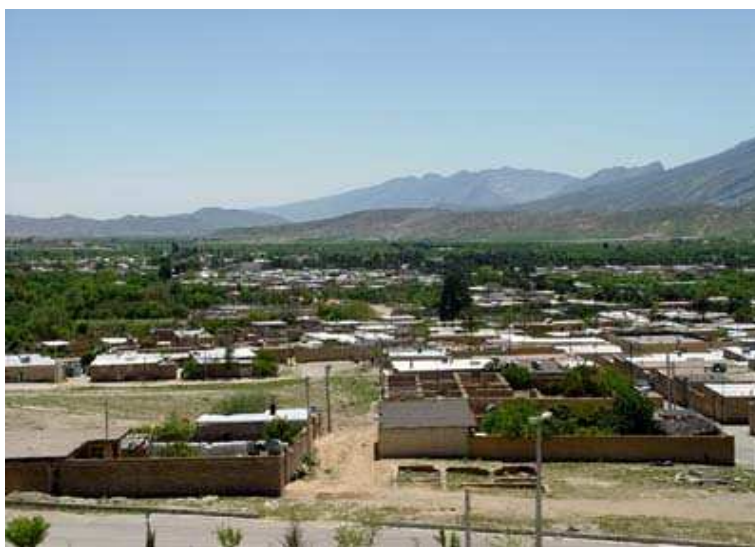
صنعت گلابگیری و عرقیات میمند از سال گذشته با انجام تحقیقاتی توسط کارشناسان شرکت شهرکهای صنعتی فارس و ارائه نتایج به دفتر توسعه خوشه های صنعتی ایران ، نهایتاً به عنوان یکی از خوشه های صنعتی ایران مورد پذیرش و شناسایی قرار گرفته و در نقشه خوشه کشوری ثبت گردید و نهایتاً با توجه به مصوبات هیئت محترم دولت در خصوص توسعه خوشه های صنعتی ، شرکت شهرکهای صنعتی فارس از فروردین ۱۳۸۷ با انتخاب عامل توسعه خوشه عملاً امر توسعه خوشه صنعتی مذکور را با انجام فاز مطالعه شناختی آغاز کرد .

حال برآن شدیم تا به صورت پیوسته ضمن معرفی خوشه صنعتی گلاب و عرقیات میمند، گزارشی از مراحل توسعه و پیشرفتهای کسب شده ارائه داده تا علاوه بر اطلاع رسانی و فرهنگ سازی، قدمی در شناساندن امکانات و پتانسیلهای خوشه به سرمایه گذاران عزیز برداشته باشیم.

نقشه خوشه کشوری (پراکندگی خوشه های صنعتی به صورت دایره مشخص میباشد)

تاریخچه خوشه صنعتی

میمند فارس شهری است در بخش میمند از توابع شهرستان فیروزآباد استان فارس در جنوب ایران. مسافت این شهر از مرکز استان فارس (شیراز) ۹۵ کیلومتر بوده و تا شهر فیروزآباد ۶۵ کیلومتر است.

میمند از پیشینه فرهنگی و تمدنی غنی برخوردار است و قلعه های به جای مانده از دوره هخامنشیان بخوبی نشانگر رونق و شکوه این منطقه در آن زمان است از آن جمله می توان به قلعه تاریخی درتنگ آتشگاه معروف به تنگ قلعه اشاره کرد. در زمان ساسانیان سرزمین فارس که مقر اصلی حکومت بوده است به پنج ولایت یا کوره (خُره) تقسیم شده که هر کوره در واقع مجموعه ای از شهرهای یک مسیر است که به مرکز حکومت می رسد. ولایت اردشیرخوره یکی از مهم ترین کوره های پندجگانه فارس بود که در مسیر شیراز تا دریای فارس و جزایر جنوبی قرار داشته و از آنجا مسیر مهم دیگری از کیش و قشم به هند و سرانندیب (سریلانکا کنونی) برقرار بوده است. نام میمند در منابع جغرافیایی تاریخی سده های نخستین اسلام به عنوان یکی از نواحی کوره اردشیر فراوان مشاهده می شود. آنچه در اغلب این منابع تکرار شده این است که: میمند شهری است کوچک در ناحیه گرمسیر فارس با هوای معتدل. دارای آب روان و انواع میوه. محصول عمده آن انگور و گلاب. شغل مردم بیشتر پیشه‌وری و تولید گلاب و عطریات. دارای کاروانسرا و مسجد جامع و مردمی بصلاح. از قدیمی ترین نوشته های جغرافیایی در این مورد در کتاب صورالاقليم نوشته ابوزید سهل بلخی (۳۲۲ هـ ق) از میمند به عنوان یکی از نواحی اردشیرخوره نام برده است که در مسیر عبور شاهراه مهمی قرار داشته است. و همچنین گوید: ... گلاب فارس از آن خیزد و به بدریابار و حجاز و یمن و شام و مصر و مغرب و خراسان برسد. . . این بلخی می نویسد: اسکندر چون می خواست شهر گور (جور) را غرق سازد آب رودخانه را به طرف صحرای میمند منحرف کرد همچنین حمدالله مستوفی در کتاب نزهة القلوب و اصطخری در المسالك و الممالک باز درباره مسیر شیراز تا کیش (کوره اردشیر) از میمند به عنوان یکی از نواحی و یکی از ایستگاههای مسافران نام میبرد.

اما آنچه جالب توجه است نقش گل و گلاب و عرقیات گیاهی میمند در رونق و شکوفایی اقتصاد این سرزمین در دوره های مختلف تاریخی است، به گونه ای که در قرن های ۱۸ و ۱۹ میلادی صادرات گلاب میمند به هندوستان، بخش مهمی از تجارت فارس را شامل می شده است.

به استناد «تاریخ ۴ هزار ساله ارتش ایران»، نوشته اسدالله معطوفی نیز میمند فارس در زمان خلافت عباسیان با ارسال ۳۰ هزار شیشه گلاب به دربار خلفای عباسی، قسمت اعظم مالیات فارس را به دوش می کشید.

ذکر این نکته نیز جالب است که صنعت گلابگیری از این منطقه آغاز و به تمامی ایران و بلکه کشورهای آسیایی و اروپایی منتقل شده است. بطوریکه در حدود ۴۰۰ سال پیش در زمان حکومت عضدالدوله گروهی از این منطقه به کاشان تبعید و آنان این صنعت را در آنجا گسترش و ادامه داده اند. همچنانکه در هندوستان، بلغارستان، مراکش، ترکیه و... نیز این صنعت منتقل و به خصوص در بلغارستان به شکوفایی رسیده است.

به غیر از وجود صنایع گلاب و عرقیات گیری یکی از صنایع دیگر که متأسفانه به دلیل عدم تغییر تکنولوژی از میان رفته است صنعت شیشه‌گری بوده است که از قدیم الایام، کارگاه های تولید شیشه موسوم به شیشه گری، کار تهیه ظروف کوچک و بزرگ برای نگهداری عرقیات و گلاب را برعهده داشته اند. مواد اولیه این کارگاه ها سیلیس بوده که از کوه ها و معادن اطراف میمند (سپیدار) تأمین شده و سوخت مصرفی آنها نیز هیزم بوده که از جنگل های پیرامون شهر تهیه می شده است. در این کارگاه ها ظروفی برای نگهداری گلاب، سرکه، رب انار و عرقیات و سایر مایعات تولید می شده است که به نام هایی چون بغلی، کپ، قرابه، کلوک و عبدالحمید خانی معروف بوده اند. از ظروف بغلی و قرابه برای صادرات گلاب در نقاط دور دست استفاده می شده است.

در کنار شیشه گری سنتی ، حصیربافی هم برای تولید حصیرهای محافظ ظروف شیشه ای در میمند رایج بوده است تا از شکستن ظروف هنگام حمل و نقل جلوگیری شود. امروزه ، به دلیل رشد تولید شیشه های صنعتی و استفاده از ظروف پلاستیکی و همچنین غیراقتصادی شدن تولید سنتی شیشه ، صنعت شیشه گری سنتی در میمند از رونق افتاده و در چند سال اخیر بسیاری از کارگاه های سنتی تولید شیشه و واحدهای حصیربافی مجاور آنها تعطیل شده اند. گاهی این ذهنیت وجود دارد که اطلاق واژه خوشه صنعتی به این منطقه و صنعت مربوط به حال حاضر می باشد ولی با توضیحاتی در خصوص تعاریف خوشه صنعتی در ادامه خواهیم دانست از سالیان بسیار دور این منطقه دارای قابلیت های خوشه صنعتی بوده است.

چرا خوشه صنعتی عرقیات و گلاب میمند؟

خوشه صنعتی به واحدهای کسب و کار متمرکز در یک منطقه جغرافیایی که با همکاری و تکمیل فعالیتهای یکدیگر خدمات و یا محصولات مشترکی را تولید کرده و فرصتها و چالشهای مشترکی برخوردار هستند، اطلاق می گردد. عموماً خوشه ها تعداد زیادی بنگاههای خرد و کوچک و متوسط و بزرگ را در بر میگیرند که ممکن است در یک شهر، منطقه و یا چند روستا به دور هم جمع شده باشند.

در مورد میمند شاخصهای اصلی تعاریف بالا یعنی تمرکز جغرافیایی بیش از ۶۰ واحد سنتی و ۶ واحد صنعتی در منطقه ای به شعاع بیست کیلومتر به همراه بیش از ۲۰۰ تامین کننده ، تولیدات و خدمات مشترک یعنی تولید انواع عرقیات و گلاب، چالشها و فرصتهای مشترک به مانند سطح بالای زیر کشت مواد اولیه از جمله گل محمدی ، بیدمشک، نسترن و... و یا وجود تهدید کالای جانشینی همانند اسانسهای تقلبی برای همه بنگاهها به عنوان چالش مشترک و در نهایت همکاری بین واحدهای سنتی و صنعتی در خصوص تامین و یا خدمت رسانی به یکدیگر ما را مطمئن به موجودیت وجود خوشه صنعتی در این منطقه می کند.

زیر مجموعه های خوشه صنعتی میمند کدامند؟

یک خوشه صنعتی تنها منحصر به بنگاههای اصلی درون خوشه که کار تولیدات و تولید محصول را در بر میگیرند، نمی شود بلکه تامین کنندگان، پیمانکاران فرعی، فروشندگان، خریداران، نهادهای مختلف پشتیبانی، تامین کنندگان ماشین آلات، حمل و نقل و تسهیل کنندگان عمومی که به صورت مستقیم یا غیر مستقیم در تولید نقش دارند نیز میشود .

در میمند با کشاورزانی دارای ۱۰۰۰ هکتار سطح زیر کشت گل محمدی، وجود فروشگاههای و خریداران محلی و استانی و کشوری، نهادهایی همچون جهاد کشاورزی، شرکت شهرکهای صنعتی، سازمان صنایع و معادن، تعاونی گلابگیران و کشاورزان اداره نظارت بر مواد غذایی، سازمان بازرگانی، اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی، تولید کنندگان دیگ صنعتی و سنتی در شیراز، بانکهای عرضه کننده وام و تسهیلات و... همگی به عنوان ذینفعان و زیر مجموعه خوشه مذکور میباشند.

پروژه توسعه خوشه صنعتی

توسعه صنایع کوچک و متوسط با بهره گیری از مزایای خوشه های صنعتی یکی از راهبردهای مطرح در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه است و سازمانهای بین المللی مانند یونیدو، ILO و بانک جهانی در حال گسترش آن در کشورهای مختلف هستند.

یک پروژه توسعه خوشه صنعتی کوشش برنامه ریزی شده است که توسط یک موسسه یا عامل توسعه خوشه ای (از درون یا بیرون خوشه) با همکاری نهادهای محلی جهت ارتقاء سطح پویایی خوشه و بهبود مزیت رقابتی آن به اجرا در می آید.

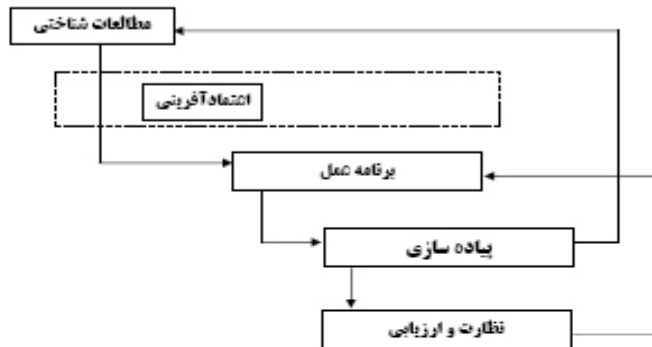
یک پروژه توسعه خوشه از یکسو بر ارتباطات درونی بخشهای مختلف خوشه تمرکز کرده و از سوی دیگر به زنجیره ارزش اقتصادی که خوشه قسمتی از آن است توجه دارد. بنابراین سعی میشود از مواد اولیه تا خروجی یعنی ارائه محصول به مسیری صحیح و رقابت پذیر هدایت شود. در این فرآیند توسعه ضمن توجه به روندهای سطح ملی بین المللی و صنعت، بر مشکلات موجود بر سر راه توسعه خوشه نیز تاکید می شود.

مشکلاتی که به عنوان گلوگاهها میتوانند سطح تکنولوژی، بازار، سرمایه، مواد اولیه، طراحی، کیفیت و یا سطح اعتماد باشند. پیشنهاد توسعه خوشه صنعتی شناسایی همین مسائل و مشکلات خوشه و ارائه راهکارهایی مبتنی بر مشارکت می باشد. این شناسایی در فاز اول به نام مطالعه شناختی توسط عامل توسعه خوشه انجام میشود .

فازهای تشکیل دهنده توسعه خوشه صنعتی کدامند؟

به طور کلی ۳ تا ۵ سال طول میکشد تا یک عامل توسعه خوشه، پروژه ای همانند عرقیات و گلاب میمند امر توسعه را با فازهای مرتبط به یکدیگر تعریف و اجرا درآورده و ضمن ارزیابی و اصلاح نهایتاً از خوشه خارج شود.

جهت معرفی این فازهای می توان از رویکرد یونیدو (UNIDO) (سازمان توسعه صنعتی ملل متحد) الگو گرفت در نمودار شماتیک زیر علاوه بر معرفی فازها زمانهای انجام هر مرحله مشخص گردیده است :

زمان تقریبی مراحل توسعه خوشه ای با استفاده از رویکرد یونیدو

	۶-۱ ماه	۷-۱۲ ماه	۱۳-۱۸ ماه	۲۱-۱۹ ماه	۲۵-۳۰ ماه	۳۱-۳۶ ماه
مطالعات شناختی	██████████					
اعتماد آفرینی	██████████	██████████				
برنامه عمل		██████████	██████████	██████████		
پیاده سازی			██████████	██████████	██████████	██████████
کنترل و بازنگری			██████████	██████████	██████████	██████████

در خوشه صنعتی میمند نیز از اواسط فروردین فاز اول یعنی مطالعه شناختی در حال انجام بوده و دارای ۳۰ درصد پیشرفت فیزیکی می باشد در این گام عامل توسعه خوشه ضمن تعیین تاریخچه تشکیل خوشه و نقاط تحول آن روندهای ملی و منطقه ای و نهایتاً بین المللی پارامترهایی چون بازار، قیمت، کیفیت، نیروی انسانی و... را تعیین و در هر مرحله خوشه را با بهترین ها مورد مقایسه قرار میدهد سپس ضمن تعیین فعالان و ذینفعان اصلی خوشه نقش فعلی آنها را در خوشه مشخص کرده آنگاه کسب و کار خوشه را در دو سطح بنگاه و صنعت مورد تحلیل قرار میدهد. مرحله بعدی آنالیز نهادی است که نقش و ارتباط کلیه ذینفعان و زیر مجموعه خوشه به صورت کمی مشخص میشود در نهایت با تعیین جدول SWOT و ترسیم نقشه فعلی و آتی، چشم انداز ۷ ساله خوشه و استراتژی های دستیابی برنامه های عملیاتی سالیانه جهت توسعه مشخص میشود.